

УДК 334.735:658.003.14

JEL classification codes G32.D41.C13

Зінченко О.А.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку,
Криворізький національний університет.*

Короленко Р.В.

*кандидат економічних наук, старший викладач кафедри фінансів
суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку,
Криворізький національний університет.*

Зінченко Д.С.

*аспірант, ФММ Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ ГАЗОТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В статті наведено теоретико- методичні підходи до визначення сутності економічного та фінансового механізмів діяльності підприємства.

Розглянуто наукові підходи до визначення стану розвитку газотранспортних підприємств України. Здійснено короткий огляд заходів, що здійснюються для активізації та регулювання діяльності газотранспортних підприємств України.

Наведене авторське бачення системи взаємного впливу і взаємної залежності економічного та фінансового механізму діяльності підприємства. Визначено, що економіко-фінансовий механізм являє собою систему економіко-фінансових відносин, процесів які включають форми, способи, економічні методи, інструменти впливу на економічні відносини в частині їх фінансової складової, що безпосередньо пов'язано із економіко-фінансовим становищем діяльності підприємства.

В ході дослідження використано такі загальнонаукові методи дослідження: системний, графічний, теоретичного обособлення.

Ключові слова: газотранспортна система; газотранспортне підприємство; галузеві особливості; специфіка функціонування; економічний механізм; фінансовий механізм; управління.

Постановка проблеми. Підприємства газотранспортної галузі у сучасних умовах їх господарювання зазнають як зовнішнього так і внутрішнього тиску, що пов'язано із політичним та соціальним впливом. Для підприємств газотранспортної системи важливого значення набувають питання щодо управління їх діяльністю. Враховуючи що газотранспортні підприємства є монополізовані, у зв'язку зі своєю специфікою функціонування, можливість аналізу розробки та реалізації механізму їх діяльності ускладнюється.

Ефективне управління газотранспортними підприємствами в довготривалому періоді вимагає урахування: галузевих особливостей їх розвитку; циклічних коливань попиту на продукцію підприємств; нестабільності інноваційно-інвестиційної політики; раціональної організації основних технологічних процесів з високим рівнем їх обслуговування; вибору ефективного механізму управління тощо.

Виконані нами теоретико-методологічні дослідження особливостей функціонування газотранспортних підприємств, визначення основних їх стратегічних напрямів розвитку дали можливість визначити основні проблеми їх діяльності, які сприяли розробці економічного механізму управління газотранспортним підприємством виокремлюючи його основні складові, що безпосередньо впливає на кінцевий результат газотранспортного підприємства.

Особливості функціонування газотранспортних підприємств їх значущість у розвитку національної економіки і визначили актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У дослідженнях економістів, присвячених визначенню поняття «механізм», детально висвітлено його складові в контексті економічного, фінансового розвитку підприємств, особливо з організаційної точки зору. Так, найбільш розповсюдженим є визначення саме економічного механізму. Визначення його сутності, функцій та роль у процесі управління досліджено в роботах таких авторів як В.П. Москаленко і О.В. Шипрунова, Є.В. Хлобистов, Анрі Кульман, Ян Феріанц. Вивченню сутності поняття «фінансовий механізм» присвячено роботи В.М. Опаріна, О.М. Ковалюк, А.М. Поддєрьогіна, Г.Г. Кірейцева, В.Д. Базилевича і Л.О. Баластрика та ін.

Однак, в умовах активізації економічних процесів та зміни нормативно-регламентуючої бази доцільно, на нашу думку, змінити ракурс висвітлення даної проблеми.

Мета. Метою дослідження є розробка теоретико-методичних підходів до визначення сутності, підпорядкування, класифікації видів механізмів, пов'язаних з економічною та фінансовою діяльністю газотранспортних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Газотранспортне підприємство – газотранспортне, газовидобувне або газорозподільне підприємство, яке транспортує теплогенеруючому підприємству газ.

Підприємства газотранспортної системи, а саме газотранспортні, газорозподільні та газозберігаючі, входять у єдиний виробничий комплекс, який складається із магістральних газопроводів та газорозподільних мереж, підземних сховищ газу та інших, пов'язаних з ними, об'єктів та споруд, які призначені для транспортування, розподілу і зберігання природного газу [1].

Активізація функціонування газотранспортних підприємств та пильна увага до цього Уряду України підтверджується офіційними статистичними даними (рис. 1 та рис. 2).

Рисунок 1 – Заходи, що здійснюються Україною в межах Кодексу газотранспортної системи у 2017 році[2] .

Аналіз нормативно- правових актів України, що регламентують діяльність газотранспортних підприємств підкреслює актуальність розгляду питань, пов'язаних з економічним, фінансовим та організаційним механізмом управління діяльністю таких підприємств. Цьому ж сприяють і організаційно-економічні заходи, відображені на рис. 2.

Рисунок 2 – Обсяг передачі активів газотранспортних підприємств України у 2017 році [2]

Діяльність всіх підприємств газотранспортної системи суворо підпорядковується положенням газотранспортного кодексу, дія якого поширюється на всіх суб'єктів ринку природного газу України: операторів суміжних систем, газовидобувні підприємства, замовників, споживачів та постачальників природного газу незалежно від підпорядкування та форми власності, а також операторів торгових платформ [3].

Переходячи до розкриття теоретико-методичної частини нашого дослідження слід акцентувати увагу на наступному. Тлумачення категорії «економічний механізм» вітчизняні та зарубіжні вчені розглядають у такому аспекті.

Автори В.П. Москаленко та О.В. Шипрунова виділяють в економічному механізмі функціональні підсистеми (включають планування, прогнозування, ціноутворення, аналіз, облік та ін.), підсистеми забезпечення (правове, інформаційне, нормативне і внутрішні економічні відносини), економічні важелі (ціни, тарифи, процентні ставки, економічне стимулювання, штрафи, пільги) [4].

У своїх працях науковець Є.В. Хлобистов дотримується такої думки: «Економічний механізм – комплекс організаційних, нормативних та правових заходів, спрямованих на оптимальну взаємодію економіки та навколишнього середовища по відношенню до людини» [5].

Вчений Анрі Кульман відображає сутність економічного механізму через появу і розвиток економічного явища, що тягне за собою ряд інших явищ, які не вимагають додаткового імпульсу, впливають один з одного у визначеній послідовності і призводять до деяких конкретних результатів [6]. Таким чином, економічний механізм визначається або природою вихідного явища або кінцевим результатом серії явищ. При цьому складовими елементами механізму завжди одночасно виступають і вихідні явища, і кінцеві явища, і процес, що відбувається в інтервалі між ними.

Науковець Ян Феріанц визначає економічний механізм як теоретичну базу, що визначає властивості загальні для різних явищ, форм, засобів чи методів, також як і приховані принципи руху, зв'язки і внутрішні залежності [7].

Розглядаючи підходи вчених до визначення поняття «економічний механізм» можемо стверджувати що він являє собою систему економічних відносин, процесів які включають форми, способи, економічні методи, інструменти впливу на економічні відносини та ін.

У своїх працях вчені-економісти досить часто використовують таке поняття як «фінансовий механізм», але тлумачення його економічної сутності є різним.

Так, на думку В.М. Опаріна «фінансовий механізм – це сукупність фінансових методів і форм, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства [8].

Вчений О.М. Ковалюк стверджує, що «фінансовий механізм – це система фінансових форм, методів, важелів та інструментів, які використовуються у фінансовій діяльності держави і підприємств за відповідного нормативного, правового та інформаційного їхнього забезпечення, в контексті відповідної фінансової політики на мікроекономічному та макроекономічному рівнях» [9].

На думку А.М. Поддєрьогіна «фінансовий механізм – це система управління фінансами, призначена для організації взаємодії фінансових відносин і грошових фондів з метою оптимізації їхнього впливу на кінцеві

результати його діяльності, основними складовими якого є фінансові методи і важелі, а також правове, нормативне й інформаційне забезпечення» [10].

Автор Г.Г. Кірейцев розглядає це поняття у контексті діяльності підприємницьких структур, він зазначає, що фінансовий механізм – це сукупність методів реалізації економічних інтересів шляхом фінансового впливу на соціально-економічний розвиток підприємства. Складовими фінансового механізму є: фінансове забезпечення; фінансове регулювання; система фінансових індикаторів і фінансових інструментів, які дають змогу оцінити цей вплив [11].

Науковці В.Д. Базилевич та Л.О. Баластрик пропонують таке визначення: «фінансовий механізм – це сукупність економіко-організаційних та правових форм і методів управління фінансовою діяльністю держави у процесі створення й використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб державних структур, господарських суб'єктів і населення» [12].

Як бачимо, автори А.М. Поддєрьогін, Г.Г. Кірейцев фінансовий механізм ототожнюють з фінансовим менеджментом і вважають, що це система управління фінансами, але спільним у розглянутих тлумаченнях є системний підхід до визначення сутності фінансового механізму, як цілісної системи, що включає форми, методи, важелі управління та ін.

Категорії економічний та фінансовий механізми у нових умовах фінансово-господарської діяльності підприємств потребують реформування їх в єдиний фінансово-економічний механізм.

Фінансово-економічний механізм – це найважливіша складова господарського механізму, що відбиває сукупність фінансових і економічних методів, способів, форм, інструментів і важелів, за допомогою яких здійснюється регулювання фінансово-економічних процесів і відносин з метою ефективного впливу на кінцеві результати діяльності підприємства [13].

Розвиток фінансово-економічного механізму, розширення і поглиблення змісту, обґрунтування структури побудови і методичне забезпечення його функціонування дозволять поліпшити показники роботи підприємств у нових умовах господарювання [14].

Саме нові умови фінансово-господарської діяльності підприємства обумовили пошук ефективного механізму управління газотранспортним підприємством.

Таким чином, виконаний нами теоретичний аналіз показав, що питанням економічного, фінансового та фінансово-економічного механізму управління підприємством трактується вченими не завжди однозначно.

Ми вважаємо, що у якості складових економічного механізму (або механізму управління економічними процесами на підприємстві) можна розглядати як фінансову, операційну, інвестиційну складові, так і організаційну. Розглядаючи підходи вчених до визначення поняття «економічний механізм» та «фінансовий механізм» можемо стверджувати що економіко-фінансовий механізм являє собою систему економіко-фінансових відносин, процесів які включають форми, способи, економічні методи,

інструменти впливу на економічні відносини в частині їх фінансової складової, що безпосередньо пов'язано із економіко-фінансовим становищем діяльності підприємства. Методичні підходи до класифікації видів характеристик економіко-фінансового становища діяльності підприємства є основою формування такого механізму.

В умовах посилення уваги Уряду України до газотранспортних підприємств розробка економічного механізму управління їх діяльністю є найбільш доцільною. І виокремлення в ньому економіко-фінансової складової є базовим заходом щодо посилення орієнтації газотранспортних підприємств на зростання фінансових результатів їх діяльності.

Висновок. Таким чином, запропоновані в роботі підходи щодо визначення сутності, ролі і взаємозв'язку фінансового та економічного механізму підприємств покликані сприяти удосконаленню управління ними.

Список використаних джерел

1. Про засади функціонування ринку природного газу.
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2467-17>.
2. Стан реформування газотранспортної системи.
URL: www.kmu.gov.ua/storage/app/imported_content/news/doc_250126417.
3. Кодекс газотранспортної системи.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1378-15> (затверджений Постановою 30.09.2015 № 2493).
4. Москаленко В. П., Шипрунова О. В. Фінансово-економічний механізм промислового підприємства. Суми : Довкілля, 2003. 176 с.
5. Хлобистов Є. В. Фінансові механізми екологічної політики. *Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право):* наук. журн. / голов. ред. О. П. Степанов. К.: НАНУ, 2004. С. 744–752.
6. Кульман Анри. Экономические механизмы. М.: Прогресс-Универс, 1993. 192 с.
7. Ферианц Ян. Хозяйственный механизм и экономия времени. М.: Экономика, 1987. 191 с.
8. Опарін В. М. Фінанси : навч. посіб. 2-ге вид., доп. і переробл. К.: КНЕУ, 2002. 240 с.
9. Ковалюк О. М. Методологічні основи фінансового механізму. *Фінанси України*. 2003. № 4. С 51-59.
10. Фінанси підприємств : підруч. А. М. Поддєрьогін та ін. К.: КНЕУ, 2013. 519 с.
11. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент. К.: ЦУЛ, 2002. 496 с.
12. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Державні фінанси : навч. посіб. К.: Атіка, 2004. 368 с.
13. Буряковский В. В., Кармазин В. Я., Каламбет С .В. Финансы предприятий: учебное пособие. Днепропетровск, 1998. 614 с.
14. Захарчин Г. М. Основи підприємництва: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 437 с.

Зинченко Е.А.,
*доктор экономических наук, профессор,
заведующий кафедры финансов
субъектов хозяйствования
и инновационного развития,
Криворожский национальный университет,*

Короленко Р.В.
*кандидат экономических наук,
старший преподаватель кафедры финансов
субъектов хозяйствования
и инновационного развития,
Криворожский национальный университет,*

Зинченко Д.С.
ФММ, Аспирант КПИ им. И.Сикорского

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ГАЗОТРАНСПОРТНОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье приведены теоретико-методические подходы к определению сущности экономического и финансового механизмов деятельности предприятия.

Рассмотрены научные подходы к определению состояния развития газотранспортных предприятий Украины. Осуществлен краткий обзор мероприятий, осуществляемых для активизации и регулирования деятельности газотранспортных предприятий Украины.

Приведено авторское видение системы взаимного влияния и взаимной зависимости экономического и финансового механизма предприятия. Определено, что экономико-финансовый механизм представляет собой систему экономико-финансовых отношений, процессов включающих формы, способы, экономические методы, инструменты воздействия на экономические отношения в части их финансовой, непосредственно связано с экономико-финансовым положением предприятия.

В ходе исследования использованы следующие общенаучные методы исследования: системный, графический, теоретического обособления.

Ключевые слова: газотранспортная система; отраслевые особенности; специфика функционирования; экономический механизм; финансовый механизм; управление.

O.A.Zinchenko

*Doctor of Science, Economics. Professor,
departments of Finance
business entities
and innovation development,
Krivoriz'kiy national university,*

R.V.Korolenko

*PhD of Economic sciences,
assistant professor of department of Finance
business entities
and innovation development,
Krivoriz'kiy national university,*

Zinchenko D.S.

Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE IMPROVEMENT OF THE ECONOMIC MECHANISM OF THE ACTIVITY OF A GAS TRANSPORTATION ENTERPRISE

The article presents theoretical and methodical approaches to the definition of the essence of the economic and financial mechanisms of the enterprise's activity.

The scientific approaches to the definition of the state of development of gas transportation enterprises of Ukraine are considered. A brief overview of the measures taken to revitalize and regulate the activity of the gas transport companies of Ukraine is carried out.

The author's vision of the system of mutual influence and mutual dependence of the economic and financial mechanism of enterprise activity is presented. It is determined that the economic-financial mechanism is a system of economic and financial relations, processes that include forms, methods, economic methods, tools of influence on economic relations in terms of their financial component, which is directly related to the economic and financial situation of the enterprise.

During the study, the following general scientific methods of research were used: systemic, graphic, theoretical isolation.

Key words: gas transmission system; industry characteristics; operation specifics; economic mechanism; financial mechanism; management.

Зінченко О.А.,

nvo.alt@gmail.com

Короленко Р.В.

flamingo1606@gmail.com

Зінченко Д.С.

nvo.alt@gmail.com